Neapolis University

HEPHAESTUS Repository **http://hephaestus.nup.ac.cy**

Department of Theological Studies Master in Theological Studies

2015

þÿ — Ã Å ¼ ¼ µ Ä ¿ Ç ® Ä É ½ » ± Ê º Î ½ Ã

þÿ µ ½ ¿ Á ¹ ± º ® ¶ É ® Ä · Â µ º º » · Ã ¯ ± Â

þÿ œ ¿ ³ » µ ½ ¯ ´ · Â , — » ¯ ± Â

þÿ Á Ì ³ Á ± ¼ ¼ ± ˜ µ ¿ » ¿ ³ ¹ º Î ½ £ À ¿ Å ´ Î ½ , £ Ç ¿ » ® • À ¹ Ã Ä · ¼ Î ½ ¥ ³ µ ¯ ± Â , ± ½ µ À ¹ Ã Ä ® ¼ ¹

http://hdl.handle.net/11728/7314

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΝΕΑΠΟΛΙΣ ΠΑΦΟΥ

ΜΟΓΛΕΝΙΔΗΣ ΗΛΙΑΣ

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΛΑΪΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΝΟΡΙΑΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Διπλωματική Μελέτη

Υποβληθείσα στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Θεολογικών Σπουδών

Πανεπιστήμιο Νεάπολις

ΠΑΦΟΣ 2015

Επιβλέπων Καθηγητής: Νικόλαος Ζαχαρόπουλος

Εξεταστική Επιτροπή:

1. Νικόλαος Ζαχαρόπουλος
2. Βασίλειος Κατσαρός
3.

Διευθυντής Προγράμματος: Βασίλειος Κατσαρός

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΛΑΪΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΝΟΡΙΑΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΜΟΓΛΕΝΙΔΗΣ ΗΛΙΑΣ

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΛΑΪΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΝΟΡΙΑΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Διπλωματική Μελέτη

Υποβληθείσα στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Θεολογικών Σπουδών

Πανεπιστήμιο Νεάπολις

ΠΑΦΟΣ 2015

Αφιέρωση

Στον Αδερφό μου Νικόλαο

και στην Ανεψιά μου Βιργινία

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕΣΘ: Ανωτέρα Εκκλησιαστική Σχολή Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.

Α.Π.Θ.: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Αρχιμ: Αρχιμανδρίτου.

Α/θμια: Πρωτοβάθμια.

Βλ.: Βλέπε.

ΓΕΣ: Γενικό Επιτελείο Στρατού.

ΕΑ: Εκκλησιαστική Αλήθεια.

ΕΕΘΣΑ: Επιστημονική Επετηρίδα Θεολογικής Σχολής Αθηνών

ΕΕΘΣΠΘ: Επιστημονική Επετηρίδα Θεολογικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

ΕΕΘΣΑΠΘ: Επιστημονική Επετηρίδα Θεολογικής Σχολής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Έκδ.: Έκδοση.

ΕΕΘΣΘ: Επιστημονική Επετηρίδα Θεολογικής Σχολής, Θεσσαλονίκη.

ΕΕΤΘΑΠΘ: Επιστημονική Επετηρίδα Τμήματος Θεολογίας Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

ΘΗΕ: Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαιδεία, Αθήναι 1962-1968.

Μτφρ.: Μετάφραση.

Ν: Νόμος.

Ο.Χ.Α: Ορθόδοξη Χριστιανική Αδελφότητα.

Όπ. π.:	Όπου Παραπάνω.
PG:	Patrologia Graeca, (Migne).
Παρ.:	Παράγραφος.
Π.Ι.Π.Μ.:	Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών. Θεσσαλονίκη.
Πρωτ/ρου:	Πρωτοπρεσβυτέρου.
τόμ.:	Τόμος.
τεύχ:	Τεύχος.
σ.:	Σελίδα.
χ.ε.ε:	Χωρίς Έκδοση Εκδότη

Πρόλογος

Με την παρούσα μεταπτυχιακή εργασία μου δόθηκε η ευκαιρία να ασχοληθώ με τη διερεύνηση ενός αξιόλογου και διαχρονικού θέματος: «*Η συμμετοχή των λαϊκών στην ενοριακή ζωή της Εκκλησίας*». Η προσπάθειά μου, για να το ερευνήσω και να το παρουσιάσω, μου χάρισε τη δυνατότητα να ψηλαφίσω τα κείμενα της Παλαιάς Διαθήκης, της Καινής Διαθήκης και των Πατέρων της Εκκλησίας μας, ώστε να αντλήσω από αυτά πνευματική ωφέλεια. Η μελέτη της μεταπτυχιακής εργασίας μου παρείχε την δυνατότητα να ωφεληθώ πολλαπλά και αυτό ευελπιστώ να διαφανεί στην πορεία του έργου της Εκκλησίας, το οποίο και διακονώ με τη χάρη του Θεού.

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία βλέπει το φως της δημοσιότητας με την καθοδήγηση και την πολύτιμη βοήθεια του συμβούλου μου καθηγητή και Αντιπρύτανη του Πανεπιστημίου Νεαπόλεως Πάφου Κύπρου, ελλογιμωτάτου Καθηγητή κ. Νικολάου Ζαχαροπούλου, προς τον οποίο εκφράζω βαθειά ευγνωμοσύνη και θερμές ευχαριστίες για την πολύτιμη βοήθεια, την συμπαράσταση, τη συνεργασία, τις υποδείξεις, την αγάπη, αλλά και την εμπιστοσύνη που επέδειξε προς το πρόσωπό μου.

Τις εγκάρδιες ευχαριστίες μου εκφράζω, τόσο προς τα μέλη της Τριμελούς Επιτροπής, όσο και προς τους υπολοίπους διδάσκοντες καθηγητές του Θεολογικού Τμήματος του Πανεπιστημίου, για το ενδιαφέρον και τη μετάδοση των γνώσεων του αντικειμένου τους. Κυρίως για την συνεργασία μου, όλο το διάστημα των ακαδημαϊκών μου σπουδών, μαζί τους.

Εισαγωγή

Στην εποχή μας γίνεται πολύς λόγος για την ανασύσταση του ενοριακού τρόπου ζωής. Ο κόσμος πλησιάζει περισσότερο προς την Εκκλησία και ο ενεργός ρόλος του λαϊκού στοιχείου στην Ενορία γίνεται ολοένα και πιο επιτακτικός. Ο λόγος για την Ενορία φαίνεται ολοένα να πυκνώνει στις μέρες μας. Άλλωστε, το κοινοβιακό Μοναστήρι διασώζει όλες τις μεταλλαγές και τις αλλοιώσεις των καιρών. Τελικά, το πρότυπο της κοσμικής ενορίας είναι το ορθόδοξο Μοναστήρι. Αποτελεί τον θεματοφύλακα του κοινοτικού τρόπου ζωής της αρχαίας Εκκλησίας.

Ο ιερός Χρυσόστομος, ερμηνεύοντας τη ζωή των χριστιανών των Ιεροσολύμων μετά την Πεντηκοστή, δεν διστάζει να πραγματοποιήσει μια σημαντική σύνδεση των Μοναστηριών της εποχής του με την χριστιανική κοινωνία των πρωτοχριστιανικών χρόνων. Ως και τους τελευταίους αιώνες, Ενορία και Κοινότητα, αποτελούσαν έννοιες οι οποίες αλληλοπεριχωρούνταν και ταυτίζονταν οριακά. Έτσι, η Ενορία, η οποία αποτελεί την ουσία της χριστιανικής ζωής ανακαλύπτεται από τα πιστά μέλη του εκκλησιαστικού σώματος. Άρα, μόνο μέσα στην Ενορία αρθρώνεται με τον καλύτερο τρόπο η ζωή του σώματος του Χριστού.

Η Ενορία αποτελεί ένα θεανθρώπινο οργανισμό με δομική και πνευματική διάσταση. Πολλές φορές όταν λείπει η Ενορία από την ζωή μας το αποτέλεσμα είναι να πηγαίνουμε στην Εκκλησία από μια ατομική ευλάβεια και για ατομοκεντρικούς

σκοπούς. Στεκόμαστε μέσα στην Εκκλησία. Ο καθένας προσεύχεται ατομικά. Είμαστε ξένοι και άσχετοι μεταξύ μας. Τελικά, ότι είναι ατομικό είναι θάνατος. Μέσα στην Εκκλησία ο δρόμος για τη νίκη κατά του θανάτου είναι ένας δρόμος αγάπης, κοινωνίας και σχέσεων με τον «πλησίον». Άρα, αυτό που μας σώζει από τον θάνατο είναι να μετατρέψουμε την ύπαρξή μας σε προσφορά, αγάπη και δόσιμο για τον «άλλο». Δεν υφιστάμεθα ως απρόσωπες μονάδες μέσα σε ένα απρόσωπο σύνολο[1].

Η κατήχηση, στο παρελθόν ήταν ο πνευματικός εξοπλισμός του χριστιανού. Αποτελούσε, επίσης τη μύηση του πιστού. Αυτό βοηθούσε τους ανθρώπους να υπερασπίζονται την πίστη τους, αλλά και να εισαγάγουν και τα νεότερα μέλη της Εκκλησίας στο να πληροφορηθούν για την ελεύθερη ένταξή τους στο σώμα της Εκκλησίας, ώστε να μην αποκοπούν από αυτήν. Άλλωστε, για την επιτυχία του έργου απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η μίμηση της ζωής του Χριστού. Ο διαχρονικός λόγος του θεανθρώπου Χριστού αποτελεί μια ανεπανάληπτη και μοναδική γοητεία για τους ανθρώπους. Είναι μια αέναη πρόσκληση σε μια ερωτική σχέση του ανθρώπου με τον Θεό.

Το θέμα μας είναι διαχρονικό, σοβαρό, πολύπλευρο και μεγάλο σε έκταση. Είναι αρκετά δύσκολο να εξαντληθεί στο πλαίσιο μιας μεταπτυχιακής εργασίας. Στην παρούσα εργασία θα θίξουμε μόνο μερικές πτυχές από την συμμετοχή του λαϊκού στοιχείου στη ζωή της Ενορίας. Ευελπιστούμε, ότι τα αποτελέσματα της επιστημονικής εργασίας θα προκαλέσουν

[1] Χρ. Γιανναρά, *Η Ενορία Σήμερα*, Ελληνορθόδοξη Πορεία, Αθήνα 2008, σ. 381.

γόνιμη συζήτηση, ώστε η διακονία μας στον χώρο της Ενορίας να βελτιωθεί και να γίνει κυρίως γόνιμη, ουσιαστικότερη, Εκκλησιαστική και Ορθόδοξη.

Σε αυτή την διακονία σημαντικό ρόλο διαδραματίζει ο Ιερέας. Αποτελεί ένα μέρος της κοινωνίας. Ο κληρικός θα προσκομίσει ένα μέλος στην εκκλησιαστική κοινότητα, ώστε η κοινότητα να αναλάβει να προσευχηθεί, να το περιποιηθεί και να το θεραπεύσει. Η ενότητα κλήρου και λαού είναι μια συνάντηση της Εκκλησίας με την Κοινωνία. Ασφαλώς, όλα τα παραπάνω προϋποθέτουν και την αγάπη, τη διάθεση και την όρεξη του κάθε ιερωμένου για τη διακονία της Εκκλησίας. Η διακονία του, όμως δεν μπορεί νε έλθει εις πέρας, χωρίς την ενεργό συμμετοχή των λαϊκών στον χώρο της Ενορίας.

Οι λαϊκοί ιεραρχικά σε σχέση με τους κληρικούς βρίσκονται, από άποψη διακονίας, σε κατώτερη θέση. Το λαϊκό στοιχείο δεν θα πρέπει να είναι περιορισμένο και παραμελημένο σε μια παθητική θέση. Σε διάφορα θέματα της Εκκλησίας θα πρέπει να έχει ενεργό συμμετοχή. Οι λαϊκοί συμμετέχουν στο τριπλό αξίωμα του Κυρίου, αυτό είναι:

α) Το τελετουργικό έργο της Εκκλησίας. Κύριος φορέας σε αυτό είναι ο κλήρος. Ο λαός αποτελεί τον βοηθό του κλήρου. Το τελετουργικό έργο συνίσταται στη διακονία των κατώτερων βαθμών της Ιεροσύνης, όπως του Ιεροψάλτη και του Αναγνώστη-Ιερόπαιδα που διακονεί μέσα στο Ιερό Βήμα. Άλλωστε, στους κατώτερους βαθμούς ιεροσύνης υπάρχει από τον Επίσκοπο

χειροθεσία και όχι χειροτονία. Αυτή, πραγματοποιείται μπροστά στην Ωραία Πύλη που βρίσκεται έξω από το Ιερό Βήμα.

β) Στη συνέχεια έχουμε το διδακτικό έργο της Εκκλησίας. Τη διακονία του λόγου μέσα στην Εκκλησία κατέχει ο Επίσκοπος και ο πρεσβύτερος. Κατόπιν Αδείας, όμως, του επισκόπου είναι δυνατόν να διακονήσουν και οι κατηρτισμένοι θεολόγοι λαϊκοί. Στην αρχαία εκκλησία το έργο της κατηχήσεως ασκούνταν από τον Επίσκοπο ή από κάποιον διδάσκαλο που ήταν ο κατηχητής.

γ) Η συμμετοχή, όμως, των λαϊκών περισσότερο στη ζωή της Εκκλησίας έγκειται στο διοικητικό μέρος της Εκκλησίας. Στην αρχαία Εκκλησία το λαϊκό στοιχείο συμμετείχε ακόμα και στην εκλογή των Επισκόπων. Η συμμετοχή του πραγματοποιείται, κυρίως, με την έγκριση και εκλογή δια της αναφωνήσεως «Άξιος» κατά την ώρα της χειροτονίας. Επίσης, η μετοχή του γίνεται πιο σημαντική και διακρίνουσα στην κατάρτιση των μητροπολιτικών και ενοριακών Συμβουλίων και Επιτροπών από κληρικούς και λαϊκούς. Άλλωστε, στην Αρχαία Εκκλησία, οι λαϊκοί είχαν μεγαλύτερη ανάμειξη στα έργα της ευποιϊας και της πρόνοιας.

Τέλος, η ενεργός συμμετοχή των λαϊκών στη ζωή της Εκκλησίας διαφαίνεται στο νομοθετικό έργο της. Μέσω των Οικουμενικών Συνόδων, και των Συνόδων γενικότερα, εκφράζεται η κοινή γνώμη και η ενότητα όλου του πληρώματος της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας, που είναι κλήρος και λαός. Άλλωστε, μην ξεχνάμε, ότι στις Συνόδους συμμετείχε με ενεργό τρόπο και το λαϊκό στοιχείο. Η Εκκλησία οφείλει να διαφωτίζει το λαό του Θεού. Να τελειοποιεί και να διατηρεί το ορθόδοξο

φρόνημά του, ώστε να μην καταλήγει σε απιστία, άγνοια και αδιαφορία. Το λαϊκό στοιχείο να υπακούει στον κλήρο και ο κλήρος με τη σειρά του να διακονεί τον λαό του Θεού.

Στο εισαγωγικό μέρος της παρούσας εργασίας ξεκινήσαμε με μια ιστορική αναδρομή ως προς την διαμόρφωση της Εκκλησίας στην Αποστολική και Μεταποστολική εποχή. Ασχοληθήκαμε με τη συσσωμάτωση της Εκκλησίας κατά τους Αποστολικούς χρόνους και τη συμβολή των Αποστολικών Πατέρων στη συγκρότηση της Εκκλησίας. Πως, οι Απόστολοι με τις περιοδείες, τους ίδρυαν τις κατά τόπους κοινότητες.

Έπειτα, το πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα ιστορικά, επίσης, για την ουσία και τη γένεση της Ενορίας. Αναφερθήκαμε στην εξέλιξή της. Πως φτάσαμε δηλαδή από την Ίδρυση της Εκκλησίας στις μικρές κοινότητες. Πως, στις πρώτες χριστιανικές κοινότητες υπήρχε η κοινοκτημοσύνη. Τα πάντα τα είχαν κοινά και γι' αυτό υπήρχε ο «παροξυσμός» της αγάπης.

Το δεύτερο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στη Θεία Ευχαριστία. Η Θεία Ευχαριστία είναι το Μυστήριο των Μυστηρίων και αποτελεί τον βασικότερο χαρακτήρα της ενοριακής ζωής. Η ενορία έχει τη σύναξή της με κέντρο την Αγία Τράπεζα. Όσοι κοινωνούν το Σώμα και το Αίμα του Χριστού γίνονται Σύσσωμοι και Σύναιμοι με τον Χριστό. Στην πραγματικότητα, ο κάθε πιστός, όταν μεταλαμβάνει το σώμα και το αίμα του Χριστού δεν μεταλαμβάνει ένα μέρος, αλλά ολόκληρο το σώμα του θεανθρώπου Χριστού.

Τέλος, το τρίτο κεφάλαιο περιέχει τη διαμόρφωση της ενορίας από τον 15ο ως τον 17ο αιώνα. Ψηλαφίσαμε, εκτός από την διοικητική της δομή και την ποιμαντική της ευθύνη απέναντι στους πιστούς. Η ποιμαντική της ευθύνη πραγματοποιείται με την κάλυψη των πνευματικών αναγκών που αποτελεί ένα πρώτο μέρος του υποκεφαλαίου. Αυτό, υφίσταται, ως η μετάδοση της θείας Χάριτος μέσα από τα μυστήρια της αγία μας Εκκλησίας και με τον σημαντικό, για την Εκκλησία μας, τομέα της Κατήχησης και της Χριστιανικής αγωγής. Ένα δεύτερο μέρος του υποκεφαλαίου της παρούσας εργασίας είναι και η κοινωνική μέριμνα της Ενορίας. Αποτελείται από το φιλανθρωπικό έργο, στο οποίο θα πρέπει να συμμετέχει και το γυναικείο φύλο.

Ο σημαντικός ρόλος της γυναίκας μέσα στην Ενορία είναι ένα ακόμη θέμα προς συζήτηση. Η γυναίκα δύναται να γίνει αρωγός στη διακονία της Ενορίας και να διαδραματίσει σπουδαίο ρόλο στους διάφορους τομείς τους ενοριακού έργου. Άλλωστε, στην Εκκλησία δεν περισσεύει κανείς, διότι όλοι χρειάζονται. Αρκεί όλοι ενωμένοι, κλήρος και λαός, να διακονήσουμε με πίστη, ελπίδα, χαρά, ανιδιοτελή αγάπη και αυτοθυσία της Εκκλησία μας.

Η Εκκλησία μας προσκαλεί να ενταχθούμε σε μια νέα πραγματικότητα. Δηλαδή, ένα πλέγμα διαπροσωπικών σχέσεων μέσα στο οποίο η ζωή θα είναι γεμάτη φως Χριστού. Όταν οι άνθρωποι μαζεύονται στην Εκκλησία ως άτομα και ενώνονται οργανικά μέσα σε αυτή, τότε αποτελούν ένα ενιαίο και αδιαίρετο σώμα που είναι το Σώμα του Χριστού. Δυστυχώς, σήμερα, οι ναοί έχουν μεταβληθεί σε χώρους, για να εξυπηρετούνται οι

θρησκευτικές ανάγκες των πιστών. Χρησιμοποιούνται ως παραρτήματα για την εκτόνωση μιας φυσικής ανάγκης και την ανάταση προ κάτι «ανώτερο». Η Ενορία, θα αποτελέσει το εφαλτήριο και το εχέγγυο, ώστε να λειτουργήσουν οι σχέσεις κοινωνίας και να συγκροτηθεί η κοινότητα.

Σήμερα, Ενορία θα πρέπει να σημαίνει ότι, όταν ένα μέλος της απουσιάσει από τον Κυριακάτικο Εκκλησιασμό, τα υπόλοιπα μέλη να επιδείξουν κάποιο ενδιαφέρον γι' αυτόν, έστω και με ένα τηλεφώνημα. Το σημαντικότερο και πιο καίριο είναι να μετέχουμε στο εκκλησιαστικό γεγονός. Να μπορέσουμε να πούμε στον κόσμο ότι, ο θάνατος δεν υπάρχει πια. Η ανάσταση είναι χαρά, είναι ζωή, είναι αγάπη και αδελφοσύνη. Τελικά, αυτή είναι η πολυφωνία της παράδοσής μας. Διότι, μπορεί να γνωρίζουμε πολύ καλά για την Εκκλησιολογία και να την εξηγούμε. Μπορεί να ξέρουμε «απ' έξω και ανακατωτά», τι είναι η Εκκλησία, αλλά να μη γνωρίζουμε τι είναι στην πραγματικότητα. Αυτό για εμάς ονομάζεται ιδεολογία. Δυστυχώς, στις μέρες μας, μετατρέψαμε την πίστη σε συναίσθημα και γι' αυτό υποφέρουμε[2].

[2] Χρ. Γιανναρά, *Η Ενορία Σήμερα*, *όπ.π.*, σσ. 381-387.